



Mashhad University of  
Medical Sciences



Navid No

Journal homepage: <https://nmj.mums.ac.ir/>



کمیته تحقیقات دانشجویی  
معاونت پژوهش و فناوری  
دانشگاه علوم پزشکی مشهد

*Letter to the Editor*

## Pragmatism as a Philosophy of the Science: Correct or Flawed? Letter to the editor

Mohammad Rajabpour<sup>1</sup> , Abbas Heydari<sup>2\*</sup> 

1. Ph.D. Student in Nursing, School of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

2. Professor, Department of Medical Surgical Nursing, School of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran (Corresponding author)

Corresponding author: [HeydariA@mums.ac.ir](mailto:HeydariA@mums.ac.ir)

Received: 23 June 2023; Revised: 7 October 2023; Accepted: 19 October 2023

Abstract

**Background and Aims:** The pragmatism in various studies is considered as the philosophy of science and a philosophical movement. The present study was conducted with the aim of answering the question whether the introduction of pragmatism as a philosophy of science is correct or has problems.

**Materials and Methods:** In this letter to the editor, first, the studies published in the reliable databases PubMed, Web of Science, Scopus, CINAHL and Google scholar search engine using the keywords Pragmatism, Doctrine/Philosophical Movement, Philosophy, perspective, Worldview until 2023 and also the English equivalents of these keywords in internal databases including Irandoc, Magiran and SID were examined until 1402 without time limit. Finally, the studies were descriptively combined with each other.

**Results:** According to the definition of philosophy based on the systematic study of general and fundamental questions, such as issues related to existence, reason, knowledge, values, mind and language. Conclusions from the studies and claims of pragmatists show that the answers to these questions are probably not compatible with the spirit of pragmatism.

**Conclusion:** Due to the fact that pragmatism has not given a clear and definite answer to the basic philosophical questions. On the other hand, the words used have little compatibility with the reality of pragmatism, so there is a need for more studies to answer this question.

Keywords

Pragmatism; Philosophy; Science.

**Cite this article as:** Rajabpour M, Heydari A. Pragmatism as a Philosophy of the Science: Correct or Flawed? Letter to the editor. Navid No, 2023; 26(86): 1-5. <https://doi.org/10.22038/nmj.2023.73282.1398>.

E-ISSN: 2645-5927 / P-ISSN: 2645-5919

Copyright: © 2023 by the author.

**Open Access:** This is an open access article under the CC BY license

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).



**Publisher's Note:** Mashhad University of Medical Sciences remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.



نوع مقاله (نامه به سردبیر)

## پراگماتیسم به عنوان فلسفه علم: صحیح یا دارای اشکال؟ نامه به سردبیر

محمد رجب پور<sup>۱</sup>، عباس حیدری<sup>۲\*</sup>

۱. دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران  
۲. استاد، گروه داخلی جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)

پست الکترونیک نویسنده مسئول: [HeydariA@mums.ac.ir](mailto:HeydariA@mums.ac.ir)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۰۲، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۷

### چکیده

**مقدمه و هدف:** پراگماتیسم در مطالعات مختلف به عنوان فلسفه علم و جنبش فلسفی در نظر گرفته شده است. مطالعه حاضر با هدف پاسخ به این سوال که معرفی پراگماتیسم به عنوان فلسفه علم، صحیح است یا اشکال دارد، انجام شد.

**مواد و روش‌ها:** در این نامه به سردبیر، ابتدا مطالعات منتشر شده در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر PubMed، Web of Science، Scopus، CINAHL و موتور جستجوی Google scholar با استفاده از کلید واژه‌های پراگماتیسم، عملگرایی، مکتب/ جنبش فلسفی، فلسفه علم، دیدگاه، نگرش و معادل انگلیسی آنها شامل Pragmatism, Doctrine/ Philosophical Movement, Philosophy, perspective, Worldview، تا سال ۲۰۲۳ و همچنین معادل انگلیسی این کلیدواژه‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی شامل Magiran، Irandoc و SID تا سال ۱۴۰۲ بدون محدودیت زمانی مورد بررسی قرار گرفت. در نهایت مطالعات بصورت توصیفی با یکدیگر ترکیب شد.

**یافته‌ها:** با توجه به تعریف فلسفه مبنی بر مطالعه نظام‌مند پرسش‌های کلی و بنیادی، مانند مسائل مربوط به هستی، عقل، دانش، ارزش‌ها، ذهن و زبان. نتیجه گیری از مطالعات و ادعاهای پراگماتیست‌ها نشان می‌دهد که احتمالاً پاسخ به این سؤالات با روحیه عمل‌گرایی سازگار نیست.

**نتیجه‌گیری:** با توجه به اینکه پراگماتیسم به پرسش‌های اساسی فلسفی پاسخ روشن و قطعی نداده است. از طرفی واژه‌های مورد استفاده با واقعیت پراگماتیسم سازگاری کمی دارند، لذا نیاز به مطالعات بیشتر برای پاسخ‌گویی به این سوال وجود دارد.

### کلمات کلیدی

پراگماتیسم، عملگرایی، فلسفه، علم.

## مقدمه

صورت گرفت. در نهایت مطالعات بصورت توصیفی با یکدیگر ترکیب شد.

## یافته ها

نتایج مطالعات مرور شده نشان داد که تعریف فلسفه عبارت است از: مطالعه نظام‌مند پرسش‌های کلی و بنیادی، مانند مسائل مربوط به هستی، عقل، دانش، ارزش‌ها، ذهن و زبان (۷). نتیجه گیری از مطالعات و ادعاهای پراگماتیست‌ها نشان می‌دهد که احتمالاً پاسخ به این سؤالات با روحیه عمل‌گرایی سازگار نیست. کرسول (۲۰۰۷) معتقد است پراگماتیسم به هیچ نوع موضع فلسفی متعهد نیست، اما استدلال می‌کند که انتخاب‌های اجباری بین اثبات‌گرایی و تفسیرگرایی باید کنار گذاشته شوند، زیرا واقعیت را هم مفرد و هم چندگانه می‌بیند (۸). بنابراین عملگرایی یا اصالت عمل، مساله محور و تکثرگرا می‌باشد، و هر آنچه که عملی است و آنچه تجربه می‌شود، را شامل می‌شود (۹). در پراگماتیسم، از نظر هستی‌شناسی (Ontology)، تحقیق پراگماتیک بین‌الذهانی (Intersubjective) است که به معنای ذهنی و عینی بودن در یک زمان است و هم وجود یک واقعیت را می‌پذیرد و هم اینکه افراد تفسیرهای متعددی از آن دارند (۹). به عبارت دیگر در این دیدگاه، واقعیت چندگانه بوده و توسط افراد مشارکت‌کننده در تحقیق به وجود می‌آید. همچنین ذهنیت و ارزش‌های مشارکت‌کنندگان و زمان و مکان مطالعه مهم هستند (۱۰). پروفیسور شیلر (Schiller) نیز تاکید می‌کند که به تعداد پراگماتیست‌ها، دیدگاه‌های عمل‌گرایانه وجود دارد (۱۱)، اما در تمام دیدگاه‌ها اصل و اساس یکی است ولی پاسخ شفاف و قطعی به این پرسشها داده نشده است. به عنوان مثال از نظر معرفت‌شناسی (Epistemology)، محقق عمل‌گرا هر دو نوع دانش قابل مشاهده و غیرقابل مشاهده را بر اساس موقعیت هستی‌شناسی خود می‌پذیرد و دغدغه اصلی او انتخاب روش تحقیق مناسبی است که مناسب‌ترین روش برای این موقعیت هستی‌شناسی باشد و به بهترین نحو در خدمت هدف پژوهشی او باشد (۹). به عبارت دیگر از هر روشی برای رسیدن به سوال یا هدف پژوهش می‌

پراگماتیسم در برخی مطالعات به عنوان فلسفه علم (۱-۳) و در برخی دیگر به عنوان جنبش فلسفی در نظر گرفته می‌شود (۴، ۵). اما تعاریف این دو مفهوم از نظر دامنه با یکدیگر متفاوت است (۶). فلسفه علم، گرایشی از فلسفه است که به بررسی پیش‌فرضهای علم و چستی گزاره‌های علمی و تغییر در مفاهیم و مسائل (مانند روش‌شناسی، ارزش گزاره‌ها و کارایی آن‌ها و...) علوم گوناگون می‌پردازد (۶). درحالی‌که جنبش فلسفی به پدیده‌ای گفته می‌شود که توسط عده‌ای از فیلسوفان که دارای اصالت یا سبک فکری مشترک هستند، تعریف می‌گردد (۴، ۵). البته برخی از مورخان فلسفه تمایل دارند ادعا کنند که پراگماتیسم، کمتر شبیه جنبش فلسفی دارای آموزه‌های خاصی است، بلکه مانند جنبشی است که محدود به چند باور و نگرش کلی است (۴). با توجه به استفاده از کلمات مختلف فلسفه، مکتب و جهان بینی برای پراگماتیسم و نامشخص بودن مرزهای مفهوم پراگماتیسم، مطالعه حاضر با هدف پاسخ به این سوال طراحی شد که معرفی پراگماتیسم به عنوان فلسفه علم، صحیح است یا اشکال دارد.

## روش کار

این مطالعه از نوع نامه به سردبیر می‌باشد. به منظور انجام آن ابتدا مطالعات منتشر شده در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر PubMed، Web of Science، Scopus، CINAHL و موتور جستجوی Google scholar با استفاده از کلید واژه‌های پراگماتیسم، عملگرایی، مکتب/ جنبش فلسفی، فلسفه علم، دیدگاه، نگرش و معادل انگلیسی آنها شامل Pragmatism, Doctrine/ Philosophical Movement, Philosophy, perspective, Worldview، تا سال ۲۰۲۳ و همچنین معادل انگلیسی این کلیدواژه‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی شامل Magiran، Irandoc و SID تا سال ۱۴۰۲ بدون محدودیت زمانی و بصورت انفرادی و ترکیبی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین جستجوی منابع مقالات نیز

وجود خدا و یا علیه وجود خدا در پراگماتیسم وجود ندارد" (۱۳). این در حالیست که فلسفه برای این سوالات و سایر سوالات اساسی پاسخ شفاف دارد و این حاکی از محدود بودن دامنه پراگماتیسم نسبت به دامنه فلسفه است.

### نتیجه گیری

در نهایت نویسندگان نتیجه گیری می کنند که با توجه به اینکه پراگماتیسم به پرسش های اساسی فلسفی پاسخ روشن و قطعی نداده است و از طرفی، دامنه جنبش فلسفی محدودتر است و همچنین دیدگاه (perspective) به شرایط یا موقعیت اخیر اشاره دارد. تمامی این واژه ها با واقعیت پراگماتیسم سازگاری کمی دارند، لذا نیاز به مطالعات بیشتر برای پاسخ گویی به این سوال وجود دارد تا نویسندگان در انتخاب واژه ها هماهنگی و دقت بیشتری به عمل آورند.

### تشکر و قدردانی

بدینوسیله از زحمات کلیه اساتید محترم دانشکده پرستاری و مامایی مشهد که با ارائه نظرات و مشاوره های ارزشمند خود به غنای این مقاله افزودند، تقدیر و تشکر می گردد.

### حمایت مالی

این مطالعه تحت حمایت مالی، موسسات یا ارگانهای دولتی و خصوصی انجام نشده است.

### ملاحظات اخلاقی

در این مطالعه کلیه ملاحظات اخلاقی مرتبط با نوع پژوهش رعایت شده است.

### تضاد منافع

نویسندگان هیچگونه تضاد منافی اعلام نمی دارند.

تواند استفاده کند. از نظر ارزش شناسی (Axiology)، بر اساس مواضع هستی شناسی و معرفت شناسی پیشین که به ما امکان می دهد تا با استفاده از روش های کمی و کیفی به دانش مشاهده پذیر یا غیرقابل مشاهده دست یابیم، محقق عمل گرا باید تنها بر اساس درجه ای که برای ارتقای پژوهش ضروری است و به پاسخگویی به پرسش های پژوهشی اش کمک می کند، سوگیری داشته باشد. این همان چیزی است که آن را اصل سوگیری ضروری می نامند. گرچه در این دیدگاه، ترکیب سوگیری و عدم سوگیری است و هر دو ارزش هستند. از نظر روش شناسی (Methodology)، دیدگاه پراگماتیک از ترکیب هر دو روش کمی و کیفی می تواند جهت دستیابی به پاسخ سوال یا هدف پژوهش استفاده کند (۱۲).

### بحث

با در نظر داشتن این موضوع که انسان ارزش های خود را در جریان فعالیت ایجاد می کند و واقعیت هنوز در حال شکل گیری است و در انتظار تکمیل آن در آینده است، بنابراین به میزانی نامشخص، حقیقت ما، محصول ساخته شده توسط انسان است" (۱۳). به عبارت دیگر، بر اساس پراگماتیسم، هر نظریه و فکری در جریان آموزش و استفاده از آن، بر حسب نتایج آن و سازش آن با سایر عقاید، حقیقی یا خطا و یا حقیقی تر و کمتر حقیقی می شود، پس در پراگماتیسم حقیقت چیزی ساکن، ایستا و تغییر ناپذیر نیست، بلکه در گذر زمان رشد و توسعه پیدا می کند (۱۴). دیدگاه (perspective) نیز به این موضوع اشاره دارد که اشیاء (افکار، عقاید و نظرات) در موقعیت حاضر چگونه به نظر می رسند (۷). مجموع این نظرات نشان می دهد که در پراگماتیسم بر جهان شناسی تا آنجایی تاکید می شود که کاربرد عملی داشته باشد (۴). علاوه بر این، پاسکال (Pascal) معتقد است که "هیچ دلیل قطعی برای

## مراجع

- [1] Baert P. Pragmatism as a philosophy of the social sciences. *European Journal of Social Theory* 2004; 7(3):355-69.
- [2] Shields PM. Pragmatism as a philosophy of science: A tool for public administration. 1998.
- [3] Shusterman R. *Practicing philosophy: Pragmatism and the philosophical life*: Routledge; 2016.
- [4] Almeder R. A definition of pragmatism. *History of Philosophy Quarterly* 1986; 3(1):79-87.
- [5] Posner RA. What has pragmatism to offer law. *S Cal L Rev* 1989; 63:1653.
- [6] Mullins E. Pragmatism, Humanism and Personalism—The New Philosophic Movement. *Review & Expositor* 1908; 5(4):501-15.
- [7] Heidegger M. *Towards the definition of philosophy*: A&C Black; 2002.
- [8] Creswell JW, Hanson WE, Clark Plano VL, Morales A. Qualitative research designs: Selection and implementation. *The counseling psychologist* 2007; 35(2):236-64.
- [9] Maarouf H. Pragmatism as a supportive paradigm for the mixed research approach: Conceptualizing the ontological, epistemological, and axiological stances of pragmatism. *International Business Research* 2019; 12(9):1-12.
- [10] Kaushik V, Walsh CA. Pragmatism as a research paradigm and its implications for social work research. *Social sciences* 2019; 8(9):255.
- [11] Herring FW. *The Pragmatic Humanism of FSC Schiller*. 1956.
- [12] Creswell JW, Clark VLP. *Designing and conducting mixed methods research*: Sage publications; 2017.
- [13] Jordan J. *Pragmatic arguments and belief in God*. 2004.
- [14] Hosseini MA, Sepahvand MJ, Mohammadi Shahbolaghi F, Neyseh F, Bagheri Noaparast K. Gap between Theory and Practice in Nursing: Be or Not. *2 Journal of Nursing Education* 2016; 5(1):23-9.